

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Crisis Theologica

Cárdenas, Juan de

Sevilla, 1687

Dissertatio XIX. Quam sit illicitum vti in sermone restrictionibus mentalibus? Et quæ praxis tenenda sit in manifestanda, aut celanda veritate?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-75689](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-75689)

di, quia profert verba iuratoria sine eo animo: sed qui refert formam iuramenti alterius, profert verba iuratoria, & ipse non habet animum iurandi: ergo peccat saltem venialiter.

27. Dicendum tamen est, cum ex hoc capite non peccare, ne venialiter quidem. Et ratio est: qui profert materialiter verba iuratoria, dum refert iuramentum alterius: & dum materialiter ea profert, non verificatur, quod ipse iurat sine animo iurandi, quia ipse non iurat, neque externe, neque interne. Et hinc patet ad rationem dubitandi.

28. Dubitabis secundo an ille, qui sine restrictione, sed per amphibologiam licitam ait hæc verba: *Dico, me iurare per Crucem* cum ea intentione, ut solum affirmet sed dicere; comprehendatur sub hac damnatione? Respondeo hunc casum pertinere ad disertationem sequentem, ubi de amphibologijs; de quo ibi agendum est.

29. Dubitabis tertio, an qui iurat, nihil affirmando, nec negando, contineatur sub hac damnatione? Multi enim sunt præcipue in Hispania, qui quasi ex prava quadam consuetudine ita frequenter iurant. V.g. *Ne discedas inde, iuro per Christum.* Et tabellarius quidam, cui videbatur, me, dum essem Rector cuiusdam Collegij, apponere in epistolis parvam portationis mercedem, scripsit ad me in quadam cartha hæc sola verba. *Pongase mas porte, iuro à Christo.* Id est: *Apponatur maior portationis merces, iuro per Christum.*

30. Nec dubitamus, esse peccatum mortale, si ea consuetudo talis sit, ut homo paratus sit iurare quidquid in buccam venerit, siue verum, siue falsum. Sic enim peccat mortaliter, quoties iurat cum ea dispositione. Solum ergo est dubium, quando sine tali modo consuetudinis, iurat

quis, nihil affirmando vel negando. Et ratio dubitandi est, quia qui sic iurant, videntur iurare sine animo iurandi, cum nihil affirmet, aut negent.

31. Neque dubitatur, eos peccare saltem venialiter (etsi ad sit scandalum, etiam mortaliter) quia negari non potest, esse irreuerentiam contra nomen Domini.

32. Aliqui existimant, præfatam materiam non contineri sub hac damnatione. Et ratio eorum est: quia ut iuramentum sit sine animo iurandi, necesse est, quod habeatur expressa intentio non iurandi: sed qui ita inconsiderate iurant, nihil affirmantes, neque negantes, non habent eam expressam intentionem, sed proferre volunt ea verba in tota sua significatione, quam habent: ergo non iurant sine animo iurandi. Ergo materia huius casus non continetur sub ea damnatione.

33. Afferro tamen, contineri. Nam illud est iuramentum exterius, quod affert indecentiam; & reuera est sine animo iurandi.

DISERTATIO XIX.

Quam sit illi. itum uti in sermone restrictionibus mentalibus? Et quæ praxis tenenda sit in manifestanda, aut celanda veritate?

1. **H**Uc veniunt exponende tres propositiones, quas tamquam scandalosas damnavit, & prohibuit Sanctissimus Dominus Innocentius XI. in Decreto supra relato, quæ sunt tenoris sequentis.

2. Vigesima sexta. *Si quis vel solus, vel coram alijs, siue interrogatus siue propria sponte, siue recreationis causa, siue quocumque alio sine iuret,*
se

se non fecisse aliquid, quod re vera fecit, intelligēdo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam (forte, aliam diem) ab ea, in quo fecit, vel quod vis aliud additum verum, reuera non mentitur, nec est periurus.

3. Vigesima septima. *Causa utendi his a amphibologijs est, quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censatur tunc expediens, & studiosa.*

4. Vigesima octava. *Qui mediante commendatione, vel munere ad Magistratum, vel officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali prestare iuramentum, quod de mandato Regis à similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.*

CAPVT I.

Quam fuerit olim reputata probabilis opinio damnata; & quam certum sit eam iam esse improbabilem?

SYMMARIVM.

Quam multi tradiderint opinionem de restrictione mentali? n. 5.

Fundamenta eius opinionis desumpta ex varijs Scripturae locis. num. 6. & seqq.

Certum est iam, eam opinionem non esse probabilem. n. 12.

An restrictio mentalis damnata sit solum quando fit cum iuramento, an etiam quando fit absque illo? num. 13.

5. **M**agno Doctorum plausu excipiebatur olim opinio de restrictionibus mentalibus pro

occultanda veritate, quādo ex causa iusta eam celare oportebat. Et eam tradidit P. Thomas Sanchez, lib. 3. sum. cap. 6. num. 15. & apud ipsum Angelus, Sylvester, Nauarrus, & Philarchus, & plures alij. Addit Lumbier, tom. 3. sum. num. 1825. tenuisse hanc opinionem plusquam quinquaginta Authores.

6. Fundamentum desumebant Authores ex Sacris Scripturis. Primum. Nam Christus Ioan. 7. dixit: *Vos ascendite ad diem festum hunc: ego autem non ascēdo ad diem festum istum, quia meum tempus nondum impletum est.* Et tamen postea ascendit, licet non manifestus: ergo illud dictum Christi Domini verum fuit ex restrictione mentis, scilicet [non ascendam manifeste.]

7. Secundum. Tobiaē 5. Angelus dixit Tobiaē: *Ex filijs Israel ego sum Azarias, Ananiae magni filius.* Quae verba secundum propriam significationem non sunt vera; videntur autem suam veritatem retinere ex aliqua interpretatione mente Angeli retentā.

8. Tertium. Genesis 27. Iacob dixit, se esse Esau, & fecisse, quae ei Isaac praeeperat. Et tamen multi Interpretes eum à mendacio vindicant propter sensum mente retentum.

9. Quartum. Nam Iudith multa dixit Holopherni, & militibus eius, quae sine mendacio subsistere non possent, nisi restrictione mentis abhibita. Vt cum dixit cap. 11. *Certum est, quod in perditionem dabuntur scilicet Israelitae: & illud; Misit me Dominus haec ipsa nunciare tibi.* Et illud: *Ego adducam te per mediam Hierusalem, & habebis omnem populum Israel, sicut oves, quibus non est pastor.* Et multa alia similia.

10. Quintum. Exod. 1. Praecipit Pharaō obstetricibus, ut pueros masculos ex Israelitis interficerent, atque

Tbo. Sen.
Angel.
Sylvester,
Nauarrus
Philarch.
Lumb.

aitque textus sacer: *Timuerunt autem obstetrices Deum, & non fecerunt iuxta preceptum Regis Aegypti, sed conseruabant mares. Quibus ad se accessit Rex ait: Quidnam est hoc, quod facere uolulistis, ut pueros seruaretis? Quae responderunt: Non sunt Hebraeae, sicut Aegyptiae mulieres: ipse enim obstetricandi habent scientiam, & priusquam ueniamus ad eas, pariunt. Bene ergo fecit Deus obstetricibus, &c. Et quia timuerunt obstetrices Deum, edificauit eis domos.* Ex quibus constare videtur, obstetrices dixisse falsum, nisi cum restrictione mentis loquerentur; dum dixerunt, *feminas Israelitas parere, ante quam obstetrices accessissent ad eas; cum tamen constet ex textu, quod obstetrices seruauerint masculos.* Constat etiam, Deum affecisse premio obstetrices; cum tamen, si dixissent mendacium, illud non esset laudabile, neque dignum premio.

11. Multa alia similia afferuntur ex Sacra Scriptura, quae uideri possunt apud Caramuelem in libro, qui inscribitur *Haplot* art. 1. à num. 8. quae libenter omitto, quia ex ijs, quae ad haec responderimus, facilis fiet responsio ad reliqua.

12. Quibus tamen non obstantibus, dicendum est, iam esse certum ex oraculo Romanae Cathedrae, non esse licitum usum restrictionum mentalium: quia ubi nobis certo innotuit, aliquam doctrinam esse reprobam à Romana Cathedra, praecipue circa mores, tenemur & nos eam reprobare; eo quod Pontifex errare non possit in doctrina morum; ut tamquam certissimum late demonstrauit in 1. part. *Chris. Theol. disp. 9. cap. 6. art. 1. & 2.* & hic in disert. proëmiiali.

13. Rogabis, an reprobatus maneat usus restrictionum mentalium, solum dum usurpatur cum iuramen-

to; an etiam, quando absque iuramento usurpatur? Et respondeo, circa utrumque reprobari restrictionem mentalem. Id enim satis clare constat ex ipsa censura ex illis ultimis uerbis propositionis damnatae 26. *Reuera non mentitur, neque est periurus.* Vbi utrumque damnat Pontifex. Imò & ex eo uerbo, *neque est periurus* sufficienter declaratur, restrictionem mentalem esse mendacium, cum in periurio includatur mendacium.

CAPVT II.

Qui nam scrupuli, & dubitationes exorta fuerint occasione huius damnationis?

NON EGET SVMMARIO.

14. **A** Deò erat communis praxis restrictionum mentalium, ut statim atque exiit in publicum haec damnatio earum, accurrerint fideles ad uiros doctos, turbati scrupulis, & dubitationibus, ad capiendum consilium, quomodo caelare debebant ea, quae non oportet manifestare. Eo quod assueti erant ea caelare restrictionibus mentalibus; vel quia illis non erat modus alius caelandi ueritatem; vel quia existimabant, omnem omnino amphibologiam amputari. Ideò preponam plurima dubia ex ijs, quae ad consultationem ueniebant, ut exijs melius explicetur praxis, quae tenenda est.

15. Primo, Confessarius, qui iure Diuino tenetur ad sigillum, ex confessione Sacramentali nouit, Petrum fuisse adulterum: & interrogatur ab amico, an Petrus commiserit adulterium? Si dicit simpliciter, se ignorare, mentitur; si fatetur, uolat sigillum; si tacet, consentire uidetur: ergo ad uitanda haec extrema, debet

Ecc dice-

dicere, se nescire cum restrictione mentali, scilicet, *vt tibi dicam*. Sic enim fiebat discursus dubitationis ab aliquibus confessarijs.

16. Secundo. Qui via occultissima nouit adulterium nobilis feminae, cognoscitque, se iure naturali obstrictum ad secretum; si de hoc interrogetur, dubitat, quid sibi faciendum est, ne peccet. Nam si negat, mentitur; si affirmat ignominiosam irrogat iniuriam. Ergo debet dicere, *Nescio*; cum restrictione mentali, *vt tibi patefaciam*.

17. Tertio. Femina nobilis adulterio polluit thorum conjugalem, vir autem suspicione delicti affectus, & armans pugione dexteram, postulat ab vxore, vt sub iureiurando dicat, an adulterium commiserit; occisurus si fateatur. Quid ergo faciet? Si negat, peierat; si fateatur, occiditur. Vt ergo vitet vtrumque extremum, debet dicere, *Non commisi*; cum restrictione mentali, *vt tibi declarem*.

18. Quarto. Secretarius Inquisitionis iureiurando obstringitur ad observandum secretum: & interrogatur ab amico, ad quem statum processerit causa cuiusdam Iudæi? Si declarat, violat iuramentum; si dicit, se nescire, mendax est: debet ergo dicere cum praefata restrictione mentali, se nescire.

19. Quinto. Sapissime contingit, vt quis nolit conueniri ab hominibus, & praecipit famulo, vt quaerentibus se respondeat [*Domus meus non est domi*]. Premitur famulus angustia dubitationis, eo quod si ita dicat, mentitur; si vero dicat, illum esse domi, timet iram Domini: quare videtur debere dicere cum praedicta restrictione mentali, illum non esse domi.

20. Sexto. Vir nobilis, cuius pater, vel filius mortuus est, inuisitur ex communi consuetudine à reliquis

nobilibus eius opidi, vt cum illo cōdoleant. Sunt aliqui, qui praeter tristitia, vel ob aliam causam nolunt visitari; & ianuā semiclausa, iubent famulis, vt adventantibus respondeant, se esse in hæreditate agresti. Si famuli obtrepant mentiri videntur; si dicunt in domo esse, imminet illis ira Domini. Et ideo sibi videntur, vti posse eā restrictione mentali.

21. Septimo. Petrus petit mutuos à Ioanne centum aureos: Ioānes non vult dare, vel propter difficultatem recuperandi, vel ob aliam causam. Si dicat: *Nolo mutuare*, oritur rixa; videtur ergo sibi necessarium dicere, *Non habeo*, cum solita restrictione mentali.

22. Octauo. Commune est, vt in visitationibus nobilium feminarum ministretur potio Ciocolatica; est etiam commune, quod domina domus interroget, an potio sit optima; & quandoque potio est praua qualitatis. Si ergo respondet, *optima est*, existimat se mentiri; si respondeat, *praua est*, magnam sibi iniuriam irrogari putat femina, quæ dedit potionem; & ingens oritur rixa. Femina ergo, quæ accipit potionem, ne mentiat, & ne rixam excitet, videtur sibi satisfacere, si respondeat *Optima*, cum aliqua restrictione mentali.

23. Nono. Quæritur Petrus ab alijs, vt vulneretur, aut occidatur; & transiit coram me fugiens. Et è vestigio accedunt illi homines, & me interrogant, an hac via transierit Petrus. Si respondeo, non transiisse hac via, mentior; si dico, transiisse, facile inuenitur ad mortem. Quid ergo faciam, nisi dicere cum restrictione mentali, illum hac non transiisse.

24. Decimo. Nam nisi mentali restrictione limitentur, videntur esse mendacia multa verba, quæ homines vrbauitatis causa dicere assueverunt; & quæ evitare est difficillimum. Scilicet

cet osculor manus tuas, cum tamen re ipsa non osculetur. *Ad tuos pedes pro- volvor;* & tamen id non præstat. *Ser- vus tuus sum;* & tamen qui id dicit, est ingenuus. *Omnia, quæ domi meæ sunt, tua sunt, & de illis potes dispo- nere pro libito.* Et tamen per hæc ver- ba nihil alteri donat.

25. Undecimo. Qui solutus est gabellam evidenter iniustam, co- ram Iudice sistitur, vt declaret, quan- tum vini, olei, aceti, &c. contineatur in dolijs; & cum evidenter iniusta sit gabella, non tenetur declarare totum id, quod ad eam gabellam spectat. Sed tamen Iudex exigit ab eo, vt sub- iure iurando id declaret. Quid faciet, si non est vsurus restrictione mentali? Nam si non declarat, peierat; si de- clarat exigitur ab eo gabella evi- denter iniusta.

26. Duodecimo. Reus criminis capitalis, contra quem est semiplena probatio, sistitur coram iudice, vt sub iuramento declaret, an id delictum commiserit: & quia probabilis est sententia Doctorum asserentium, reum non teneri ad declarandum delictum, ex quo imminet sententia capitis, si non recurrat ad restrictio- nem mentalem, quomodo poterit se eripere à morte, & à periurio? Nam si negat sine restrictione mentali, pe- ierare videtur; si autem declarat de- lictum, incidit in sententiam capitis.

27. Tredécimo. Reus quando- què illegitime, & non iuridice inter- rogatur à Iudice de delicto; quia in- dicia sunt parva, & insufficientia: in quo casu non tenetur declarare de- lictum. Quomodo ergo sine restric- tione mentali poterit liberari à per- iurio, si neget delictum, quod non tenetur decla- rare?

CAPVT III.

Quam certum sit, amphibologias usurpatas cum restrictione mentali esse men- dacia?

SUMMARIUM.

Qui Authores, & quo fundamento reiecerint restrictiones mentales? num. 29.

Refellitur præfatum fundamentum. Vbi an aliquando liceat occultare veritatem ex causa iusta. n. 30.

Demonstratio desumpta ex eo, quod hu- mana loquela non formatur per conceptus mentis. n. 31.

28. **E**X censura Innocentij XI. fulminata in eam proposi- tionem 26. clare constat, eas restric- tiones mentales esse mendacia; vt patet ex illis verbis, *nec mentitur, ne- que est periurus*, quorum verborum asseritio damnatur vt scandalosa. Et consequenter propositio contradic- toria asserenda est ex Magisterio Ro- manæ Cathedræ, nempe quod qui vititur ea restrictione mentali, & sub eà iurat, *mentitur, & est periurus.*

29. Ante hanc censuram Inno- centij XI. suffragati sunt huic senten- tiæ [quod amphibologia cum restric- tione mentali sit mendacium.] Au- thores non pauci. Qui quidem hoc argumento vtuntur. Nam si liceret vti his restrictionibus, vix estet vllum verbum, quod non posset dici cum simili restrictione. Vnde fieret, quod cessaret hominum commercium, & nemo posset reddi certus de veritate.

30. Sed hoc argumentum infir- mum est. Quia negari non potest, sæ- pe esse necessarium occultari verita- tem, & aliquando obligatorium; vt

Eec2 conf.

S. August

constat ex S. Augustino in Psalm. 5. & refertur in cap. Nequis 22. q. 2. illis verbis: *Aliud est mentiri, & aliud verum occultare: siquidem aliud est falsum dicere, aliud verum tacere. Ut si quis forte non velit ad istam visibilem mortem hominem prodere, paratus esse debet verum occultare, non falsum dicere, ut neque prodatur, neque mentiatur.* Deinde certum est apud omnes, non licere uti amphibologia, nisi quando datur iusta causa occultandi veritatem. Potest ergo responderi, non propterea cessare convictum humanum, est enim certum, quod sit illicitum uti amphibologia, quando non adest iusta causa ad celandam veritatem; & est etiam certum, quandoque esse necessarium occultari veritatem, quin propterea cesset convictus humanus.

31. Iam vero posita securitate doctrinæ Romanæ Cathedræ, quæ in materia morum errare non potest, pronuntio, hoc argumentum esse demonstrativum pro hac assertionem. Humana loquela neque totaliter, neque partialiter formatur per conceptus mentales, sed per voces; nam soli Angeli, & spiritus loquuntur per conceptus: ergo ut propositio vocalis sit vera, non debent attendi conceptus mentis, sed sola verba, & signa externa. Ergo qui occidit Petrum in die veneris, si dicat verbis: *Non occidi Petrum*, & per conceptum mentalem restrictivum dicat *in die Dominica*, ad veritatem, aut falsitatem eius propositionis non est attendendus conceptus mentalis restrictionis, sed sola propositio vocalis: sed hæc est evidenter mendax: ergo amphibologia usurpata per restrictionem mentalem est mendacium; & si confirmetur iuramento, est perjurium.

CAPVT IV.

Quinam sint modi utendi licite amphibologijs?

SVMMARIVM.

- Primus modus amphibologia licite est, qui fit per verba æquiuoca. n. 32. & seqq.*
Quomodo hoc genus amphibologia non subiaceat damnationi? n. 35.
Secundus modus, cum verba ex quibusdam circumstantijs limitantur ad diuersam significationem. num. 36. & 37.
Ex quibus circumstantijs verba limitentur, præcipue circa verba Scio, & Nescio. n. 38. & seqq.
Tertius modus desumptus ex metaphoris, & allegorijs. n. 46. & seqq.
Quartus. Cum responsum verificatur ad mentem interrogantis. n. 48.
Et quomodo is modus vsurpetur à S. Thoma? n. 49.
Et quomodo confessarius respondebit licite ad intentionem debitam interrogantis? n. 50.
Et quid si Iudex interrogat indebite. n. 51.
An liceat respondere cum suppositione materialis? n. 52.
An per circumlocutionem, qua nihil affirmat, vel negat? n. 53.

32. **P**ater Thomas Sanchez, lib. 3. sum. cap. 6. à num. 13. pro-
 ponit duos modos amphibologiae, quos reputat esse certo licitos, nempe quando adest iusta causa occultandi veritatem. Primus est, quando verba sunt æquiuoca, & ego vtor eis in vno sensu, & auditor putat, me loqui in altero sensu. In quo casu, si non adsit iusta causa occultandi veritatem, ea amphibologia est illicita, sed

sed non est mendacium. Vt si quis occiderit hominem natione gallum, sine mendacio dicit, se non occidisse gallum, vsurpando hanc vocem pro gallo gallinaceo. Similis est ea amphibologia, quam ponit Glossa in cap. Ne quis 22. q. 2. illis verbis: *Per æquiuocationem caute deludat interrogantem, dicendo: Non est hic, id est, non comedit hic.* Nam verbum *Est* est æquiuocum, & habet ambas significationes, nempe assistentiam, & manducationem.

33. Huc etiam pertinet id, quod dixit S. Raphaël: *Ego sum Azarias, Anania magni filius.* Nam Azarias significat duo, & personam humanam huius nominis; & speciale significatum vocis Hebrææ, sicut & Ananias, vt dicam cap. 5. ad 2. Et Angelus non locutus est iuxta primam significationem, sed iuxta secundam.

34. In idiomate Hispano sunt multæ voces æquiuocæ habentes duas, aut plures significationes. Hæc vox *dientes* significat dentes oris, & grana alliorum. Ita mater minitatur filio, *se quebrarè los dientes*, intelligendo grana alliorum: quæ quidem non est restrictio mentalis, sed significatio propria idiomatis Hispani. Quibus sunt plurima similia.

35. Hunc modum amphibologiæ non damnari ab Innocentio XI. certum est: quia ille solum damnat amphibologias, quæ fiunt per restrictionem mentalem, addendo verbis aliquid retentum in mente. In hoc autem modo nihil additur retentum in mente: quia illæ diuersæ significationes sunt propriæ verbi æquiuoci.

36. Secundus modus amphibologiæ, qui sine mendacio potest vsurpari, est, quando verba ex sua significatione non sunt ambigua; sed tamen attentis circumstantiis loci, temporis, & personæ limitantur ad alium significatum.

37. Ad hunc modum amphibologiæ spectat illud, quod Sancto Francisco attribuitur: nam cum latrones quidam transiissent illâ viâ, cauentes à Ministris iustitiæ, & paulo post aduentassent Ministri iustitiæ, & interrogassent Diuum Franciscum, an latrones transiissent illac, Sanctus Franciscus mittens manus in manicas respondit: *Non transierunt hac.* Quod verissimum fuit, quia non transierunt per manicas. Et similiter si fixisset pedem super vno lapide, posset sine mendacio dicere: *Non transierunt hac*, quia per illum lapidem non transierunt. Vbi nulla est restrictio mentalis, sed per circumstantiam fixationis pedis determinatur ea vox ad transitum per illum lapidem.

38. Huc possunt referri verba aliqua, quæ licet ex se vnam tantum habeant significationem, tamen ex varijs modis vsurpandi illa inter homines vsitatis, sunt æquiuoca, sine vlla restrictione mentali. Tale videtur esse verbum *scio*, quod significat cognitionem evidentem; vsurpatur autem quandoque pro ea cognitione, quam ex fide humana accepimus, quæ re vera non est evidens, sed fallibilis. Et similiter verbum *Nescio*, quod significat defectum scientiæ evidentis, & sumitur quandoque pro defectu cuiuslibet notitiæ. Ita P. Suarez, tom. 4. in 3. part. disp. 33. sect. 6. num. 5. Ita qui audiuit ab aliquibus, Petrum commisisse furtum, si interrogatus dicat *nescio*, id est [non habeo scientiam evidentem eius furci] non mentitur.

39. Paulo aliter id explicat Lugo Card disp. 23. sect. 4. num. 75. vbi prius supponit: *Ad veritatem propositionis, & responsionis externæ, necesse esse, quod voces capaces sint talis significationis, vt possint ex se eum sensum facere.* Per quæ verba supponit, illicitam esse quamlibet restrictionem men-

mentalem, & postea dicit, eam vocem, non scio, & similes, si absolute proferantur, certum videtur, quod possint ex se habere illum sensum, scilicet per scientiam, & auditionem, quae utilis sit ad respondendum. Et ponit exemplum: Sic enim locutus est Christus Dominus iuxta communem interpretationem, Marc. 13. quando dixit: [De illo die nemo scit, neque filius hominis] hoc est, illa scientia, quae utilis esset ad respondendum discipulis interrogantibus: quia licet Christus ut homo id sciret, sed secreto tamen, quod

S. August. modo videtur suffragari S. Augustinus, tom. 4. lib. 83. qq. q. 60 dum ait: Quod dictum est, nescire filium, sic dictum esse, quia facit, nescire homines, id est, non prodit eis, quod inutiliter scirent. Eodem modo loquitur lib. 1. de Trin. cap. 12. Hoc enim nescit, quod nescientes facit; id est, quod non ita sciebat, ut tunc discipulis indicaret. Idem docet S. Gregorius Magnus, lib. 8. Registri epist. 42. citans S. Augustinum. Et ita quoties quis habet obligationem occultandi infamiam alterius, cum veritate dicit, Nescio: quia verbum illud per circumstantiam rei occultae, significat idem, ac [non habeo scientiam utilem ad respondendum.]

Lugo. 40. Subdit Lugo Card., etiam si interrogatio excludat reflexe æquivocationem, posse confessarium cum veritate negare peccatum auditum in confessione. Pro quo supponit, voces institutas esse ad explicandos conceptus mentis, siue ad significandam scientiam, quae apta sit ad respondendum. Hinc fit, quod cum confessarius dicit: [Petrus non commisit tale peccatum] hæc propositio vocalis significat hanc mentalem. [Non scio scientia utili ad respondendum, Petrum commississe tale peccatum.] In qua materia fufius profequitur, sub

quibuscumque reflexionibus interrogatum confessarium, semper negare posse, quia semper reflectitur super scientiam inutilem ad respondendum. Quam doctrinam approbat etiam P. Martinus Perez de Pœnit. disp. 54. sect. 9. num. 7.

41. Ego tamen in Institutionibus Dialecticis propugnaui, voces non esse institutas ad significandos conceptus, sed solum supponi, siue substitui pro conceptibus. Et video id etiam placere P. Roderico de Arriaga, tom. 8. Cursus Theologici, disp. 46. sect. 1. quod probat ex eo, quod si voces immediate essent impostæ ad significandum conceptum mentis, idem esset dicere: Petrus currit, ac dicere: Ego censeo Petrum currere. Vnde fieret, quod quamvis Petrus non curreret, vera esset ea propositio; quia verum est, me ita iudicare.

42. Sed non vrget nimis hoc argumentum: respondebit enim Lugo *Lugo* Card., eam propositionem esse virtualiter hypotheticam, & compositam ex vna propositione directa, & altera reflexa, sic: Petrus currit, & ego censeo Petrum currere. Quo pacto tota propositio evadit falsa, ex prima eius parte, quæ falsa est, quamvis secunda sit vera.

43. Siue ergo voces significant immediate conceptus mentis, siue supponantur, & substituantur pro illis eandem vim retinet argumentum Ioannis de Lugo. Nam eo ipso quod hæc propositio: Petrus non commisit tale peccatum, instituta sit, ut supponatur pro conceptu mentis, supponitur pro conceptu, siue pro scientia utili ad respondendum. Vnde quamvis confessarius audierit à Petro, se commississe tale peccatum; ex ipsa propositione vocali, & ex institutione, quam habet, ut supponatur pro conceptu utili ad respondendum, quæ aliquid externum est, confatur

fiatur integer sensus; scilicet quod [Petrus non commisit tale peccatum ut manifestabile] non enim est manifestabile, ubi non datur scientia illius utilis ad respondendum.

44. Parum distat ab hoc, quod ait S. Augustinus ibid., nempe cum veritate dici, quod nescitur, quod est omnino occultum: quod intellige præcipue, dum adest obligatio occultandi, aut non adest obligatio declarandi. Sic enim ait: *Eo namque genere locutionis nescire quisque dicitur, quod occultat, quo dicitur fossa cæca, quæ occulta est. Neque enim aliquo genere loquuntur Scripturæ, quod in consuetudine humana non inveniatur; quia vrique hominibus loquuntur.* Ex quibus verbis patet, in consuetudine humana usitatum esse assumere verbum nescio pro eo, quod est non scire, nisi occulte; vel non scire tamquam manifestabile. In quo nulla est restrictio mentalis, quia ipsum verbum nescio id significat iuxta humanam loquendi consuetudinem.

45. Huic assertioni S. Augustini consonat S. Thomas in cap. 2. epistolæ ad Philipp. ad ea verba: *Donavit illi nomen, quod est super omne nomen.* Vbi Angelicus Doctor habet hæc verba: *In Sacra Scriptura tunc dicitur aliquid fieri, quando innotescit.* Ex quo sequitur, quod iuxta hanc phrasim potest cum veritate dici, non esse, quod nondum est manifestabile. In quo nulla est restrictio mentalis, sed specialis usurpatio vocum consueta, & communis. Quod quidem intelligendum est de illis occultis, quæ non sunt in præiudicium Reipublicæ, aut Communitatis, aut in damnum tertij: hæc enim iuridice interroganti aperienda sunt; & in quibuscumque alijs, in quibus fuerit obligatio declarandi.

46. Tertio S. Augustinus, lib. contra mendacium, cap. 10. affirmat,

eum, qui loquitur per metaphoram, & allegoriam, non mentiri; quamvis sub metaphora occultet veritatem audientibus. Et ita affirmat, Iacobum cum veritate dixisse: *Ego sum primogenitus tuus Esau,* propter mysticam, & metaphoricam significationem, quæ non percipiebatur tunc ab Isaac patre eius. Relegendæ sunt verba S. Augustini, etsi notissima: *Iacob autem quidquid matre fecit authore, ut patrem fallere videretur, si diligenter, & fideliter attendatur, non est mendacium, sed mysterium. Quæ si mendacia dixerimus, omnes etiam parabole, ac figura significandarum quarumcumque rerum, quæ non ad proprietatem accipiendæ sunt, sed in eis aliud ex alio est intelligendum, dicuntur esse mendacia. Quod absit omnino. Nam qui hoc putat, tropicis etiam tam multis locutionibus omnibus potest hanc importare calumniam, ita ut hæc ipsa, quæ appellatur metaphora: possit ista ratione mendacium nuncupari.*

Prosequiturque multis exemplis hanc rem explicans: & ita vindicat ab omni suspitione mendacij Iacobum, Iosephum, & David Regem. In quibus omnibus neque mendacium, neque restrictio mentalis invenitur.

47. Et iuxta hanc doctrinam multi viri spirituales mortificationis studiosi, cum invitantur ad cibi saporum delicias, affirmant, illum cibum suæ valetudini nocere, intelligentes id in sensu spirituali, & metaphorico: quia licet ille cibus non noccat corporibus, nocet tamen perfectioni, quam profitentur. Item ægritudinis doloribus afflicti respondent, bene se valere: quia licet male se habeant, quoad corporis valetudinem, bene tamen se habent quoad robur spiritus: & valetudinem, quæ significat corporis sanitatem, metaphorice usurpant pro sanitate spiritus. Sic etiam Religiosus quidam Minorita

(v)

(vt refertur in 2. part. Chronici S. Francisci) accepit quasdam aves à viro sæculari, vt deferret in domum eius, & pergens ad templum misit eas in sepulchrum, quod sibi construxerat sæcularis ille. Qui non inueniens aves in domo sua, obviam factus Minoritæ exostulavit cum eo de dolo, & mendacio. Dei autem servus duxit sæcularem illum ad templum, & ostenso sepulchro dixit: [Ecce aves tuæ; hæc est enim domus tua.] Quare dum per sensum spiritualem, & metaphorice, sepulchrum eius appellavit domum illius, non est mentitus; & præterea dedit illi monitum salutis. Quare in urgente necessitate occultandi veritatem, licitum erit respondere per metaphoram, præsertim timore mortis.

48. Quartus amphibologiae modus licitus est, cum quis respondet ad mentem interrogantis: quæ quidem, proprie loquendo, non est amphibologia, sed iusta veritatis declaratio, quamvis eam non recte percipiat, qui interrogat. Ita P. Suarez, tom. 4. in 3. part. disp. 33. sect. 6. num. 5. & Lugo Card. disp. 23. de Pœnit. sect. 4. num. 75. ubi ponit exemplum: *Qui habet unum panem sibi omnino necessarium, vere respondet, se nullum habere, ei, qui petit panem commodatum: quia nullum habet, quem commodare possit, de quo solo ille interrogat, & loquitur.* Sic etiam si quis commisit furtum, & illud sacramentaliter confessus est: & postea iterum confitens interrogatur à confessario, an fecerit furtum; iste sine mendacio dicit: *Non feci;* quia licet ista sit negatio universalis, limitatur tamen ex intentione confessarii interrogantis; cuius est solum interrogare de ijs, quæ non sunt exposita alteri confessioni. Et ideo ea propositio *Non feci furtum*, in ijs circumstantijs reddit hunc sensum, *Non feci furtum, quod non confessus*

sim: quia sic respondet ad mentem interrogantis.

49. Hanc eandem doctrinam tradidit S. Thomas in 4. dist. 21. q. 3. art. 1. quæstiunc. 1. ad 2. agens enim de obligatione sigilli, qua obstringitur confessarius, ait: *Si præcipiatur sub pena excommunicationis late sententiæ, quod dicat, si aliquid scit de peccato, non debet dicere: quia debet æstimare, quod intentio præcipientis sit, si sciat vt homo.* Itaque iuxta S. Thomam non mentitur confessarius, dum respondet ad intentionem, quam debet æstimare in præcipiente.

50. Sed quid si sceleratus aliquis urgeat confessarium interrogando, an talis famina confessa fuerit adulterium? Quid ergo respondebit confessarius, si cognoscit faminam id declarasse in sua confessione sacramentali? Respondet P. Suarez, tom. 4. in 3. part. disp. 33. sect. 6. num. 7. non mentiri confessarium, si neget: quia tunc respondet ad intentionem debitam interrogantis. Sic enim ait: *Alius modus, & melior est, vt responsio accommodetur intentioni debite interrogantis, qua esse debet, an alius taliter sciat, vt respondere teneatur; quo sensu vere negat audivisse.* Dices, hunc sensum repugnare interrogationi: nam qui interrogat, an audierit in confessione, hoc ipso excludit omnem alium modum. Respondetur, id verum esse ex eius formali intentione; illi tamen imputari repugnantiam in ipsis verbis, & interrogatione; alium vero uti iure suo respondendi iuxta mentem legitimam, quæ inesse debet.

51. Sic etiam cum Iudex procedit via generalis Inquisitionis, in qua non potest denunciari crimen, sine eo quod præcedat infamia (exceptis excipiendis) qui sub secreto scit crimē alterius, cuius nulla præcessit infamia, cum veritate negat delictum occultum; quia respondet ad mentem

Iudicis interrogantis de delictis, quorum præcessit infamia.

Caramuel 52. Quinto, Caramuel in *Ha-*
plote art. 2. concl. 1. num. 14. pag. 17. affirmat, licite posse admitti eam amphibologiam, per quam voces supponantur suppositione materiali; quo pacto dum homo loquitur, nihil affirmat de obiecto. Ut cum quis dicit, *Petrus est nomen*, nihil affirmat de Petro, sed de voce Petrus. Similiter si quis fecit furtum, & interrogatus, an id fecerit, respondeat: *Dico quod non feci*, affirmans se dicere ea verba; quo pacto ea verba materialiter sumuntur. Sic cum quis mandat memoriæ carmina Virgilij, aut recitat, nihil affirmat de obiecto, sed ipsæ voces vsurpantur materialiter. Et confirmari potest, quia vsurpatione vocum cum suppositione materiali non videtur esse restrictio mentalis, qualis in his propositionibus damnatur. Sed ego hunc modum amphibologiæ non approbo; quia video non approbari à Censoribus Romanis. Quare censeo consuli oportere Sacram Congregationem.

53. Sexto, est etiam alius modus respondendi præfatis interrogationibus, quæ extrajudicialiter fiunt; idque absque vlla amphibologia; scilicet per circumlocutionem, quæ de præfatis nihil affirmat, nec negat; V. g. interrogatur quis de actione aliqua, quæ necessario postulat secretum. In quo casu potest respondere: *Gauderem vtrique id scire, ut tibi satisfacerem*. Quo pacto, neque affirmat, neque negat id scire; & qui interrogat, existimat, illum nescire, quod interrogatur. Similiter Petrus postulat à Ioanne pecunias mutuas; & si Ioannes respondeat: *Gauderem habere pro tuo solatio*, hoc modo neque affirmat neque negat; quamvis Petrus intelligat, ijs verbis

significari, Ioannem non habere Similiter qui interrogatur de homine illac transeuntem potest respondere sine mendacio: *Gauderem vidisse, ut satisfacerem*.

54. Huc etiam spectat cum fæmina, quæ commisit adulterium, & illud Sacramentaliter confessa est, marito vel alteri interroganti, posse sine mendacio respondere; *Innocens sum; immunis sum ab hoc delicto*: quia per confessionem Sacramentalem illud peccatum iam est dimissum. Sed adverte, licite ita responderi absque iuramento; cum iuramento autem illicite. Et ratio est: quia ad simplicem affirmationem sufficit probabilitas facti; ad iuramentum vero requiritur certitudo. Non autem habet certitudinem de remissione peccati, quamvis habeat probabilitatem. Alij sunt modi, quibus sine restrictione mentali potest subsistere amphibologia, quando necesse est veritatem occultari. Sed quia non recte intelliguntur, vel ad praxim ab operaturis, vel ad censuram à calumniaturis; illis libenter superse-
deo.

CAPVT V.

Solentur obiectiones capite 1. propositæ.

SUMMARIUM.

Ea Christi verba: Ego autem non ascendo, non indigent restrictione mentali. num. 56.

In illis verbis: Dies festus sumitur formaliter ut festus, ex S. Augustino. num. 57.

S. Raphaël locutus est mysticè, & metaphoricè. num. 59.

Iacob locutus est metaphoricè, cum affirmavit se esse Esau. num. 60.

Quomodo sermones Iudith non egeant

FFF

ref-

restrictione mentali? num. 61.

Quomodo obstetrices Egyptiae meruerint premium à Deo quamvis, dixerint mendacium officiosum? num. 62.

Quomodo prefata obstetrices vindicari possint à mendacio? nu. 63.

35. **S**olutio omnium earum obiectionum, quæ desumuntur ex locis Sacræ Scripturæ, tota stat in eo, quod veritas eorum non indiget restrictione mentis, sed per ipsa signa externa subsistere potest.

56. Ad primum ergo ex Ioan. 7. dicendum est, veritatem eius dicti nullâ indigere restrictione mentali. Et si quidem attendamus ad quasdam versiones, quæ leguntur in Græcis codicibus, quasque refert P. Maldonado in cap. 7. Ioan. n. 18. cessat omnino difficultas. Nam alij legunt, *nondum ascendo*; alij vero *non ascendo nunc*, quod bene componitur cum eo, quod postea Christus ascendit.

Maldon.

57. Sed retinendo versionem Vulgatæ, videat, qui velit, varias interpretationes Sanctorum Patrum, quas refert P. Maldonado loco cit. num. 20. quæ omnes procedunt, sine eo quod necesse sit confugere ad restrictionem mentalem. Mihi maxime placet interpretatio, quam tradit S. Augustinus quæst. 78. veteris, & novi testamenti. Scilicet respondisse Christum Dominum ad mentem cognatorum suorum, qui suadebāt ei, ut ascenderet ad festum illum scenopegia, ad mani festandum in eo magnificentiam miraculorum, & ad conciliandam sibi eam gloriam. Quibus Christus Dominus respondit, se non ascendere ad diem illum festum celebrandum cū lætitia, quia dies festus proprius eius erat dies festus Paschatis, in quo effusus erat sanguinem pro redemptione hominum; id enim sig-

S. Auguf.

nificant ea verba, quia *meum tempus nondum impletum est*. Audiendus S. Augustinus loco cit. *Quid videtur contrarium, quando non tunc ascendit, quando negavit, sed ascendit postea? Et ascendit, non quasi ad diem festum, sed quasi ad perfuendas delicias diei festi. Certum est ergo, quia non ascendit ad diem festum salvator. Is autem illi fuit dies festus, quo passione sua redemit mundum. Hic dies festus eius, in quo vixit mortem*

S. Auguf.

58. Vbi vides duo asseri ab Augustino. Primum, quod bene componatur, dixisse *non ascendo*, scilicet de præsentem, & quod deinceps ascenderit. Secundum, quod cum mysterio dixerit, se non ascendere *ad diem festum istum, &c.* Quia non erat celebraturus cum lætitia, nisi illum diem festum, in quo erat redempturus genus humanum. Iuxta quem sensum affirmat Christus D. se non ascendurum ad diem festum in sensu formalij, id est, ad festum ut festum.

59. Ad secundam obiectionem ex Tobia 5. ex eo quo S. Raphaël dixerit: *Ego sum Azarias, Ananias magni filius*. Respondendum est, Angelum locutum esse mystice, & metaphorice. Nam hoc verbum *Azarias* significat auxilium Domini: & id verbum *Ananias* significat nubem. Nubes autem iuxta S. Ambrosij serm. 61. significat Patrem Æternum. Sensus ergo verborum Angeli mysticus fuit: [Ego sum auxiliator à Deo, filius adoptivus Æterni Patris.] Ad quod affirmandum nulla indiguit Angelus restrictione mentali.

S. Ambrosij

60. Ad tertiam obiectionem ex eo, quod Iacob affirmaverit se esse Esau, dicendum est cum S. Augustino lib. contra mendacium, cap. 10. totum illud fuisse mysterium, & Iacobum instructum à Matre locutum esse

S. Auguf.

esse per metaphoram, seu alegoriam. Hæc autem ad sui veritatem nulla indiget restrictione mentali.

61. Ad quartam obiectionem, ex eo, quod Judith multa dixerit Holopherne, quæ videntur mendacia, dicendum est, nulla opus esse restrictione mentali ad salvandam veritatem eorum, quæ locuta est Judith coram Holopherne. Nam quod dixit, Israëlitas ob sua peccata tradendos esse in perditionem, id absolute dicitur de peccatoribus in peccato persistentibus. Quod autem dixit, missam se esse à Deo, ut hæc illi enunciaret, dubitati non potest, cum certum sit, eam Judithæ missionem speciali Dei providentia factam fuisse ad dicendum, & operandum ea, quæ dixit, & operata est; licet ea non dixerit in eo sensu, quem intelligebat Holopherne, sed in alio longe diverso. Quod vero dixit, Holophernem ingressurum esse per mediam Hierusalem, &c. verificatum est in Holopherne iam mortuo; ad quod verificandum nulla opus fuit restrictione mentali.

62. Ad quintam obiectionem ex verbis obstetricum Ægyptiarum respondetur primo, quamvis obstetrices id mendacium officiosum dixerint, nullam inde oriri difficultatem. Nam vere componuntur hæc duo, & quod id mendacium dixerint, & quod Deus præmio affecerit rectam earum operationem servandi masculos; nam cum aliqua operatione bona admiscetur aliqua culpa venialis, remunerat Deus operationem bonam, quamvis culpam detestetur, & debito supplicio prosequatur.

63. Respondetur secundo, optime posse obstetrices vindicari à mendacio absque vlla restrictione mentali. Nam maxime credibile est, quod vbi femina Israëliticæ audie-

runt decretum Pharaonis de occidendi masculis Hæbræis ab obstetricibus, ipsæ feminae Israëliticæ didicerint obstetricandi artem, ut prædicti masculi servarentur, quare dum id dixerunt obstetrices, nullo vitio mendacii infectæ sunt; neque vlla restrictione mentali indiguerunt.

CAPVT VI.

Satis fit scrupulis, & dubitationibus, cap. 2. relatis.

SYMMARIVM.

Quomodo confessarius respondebit, interrogatus de peccato in confessione audito? num. 65. & seqq.

Item ille, qui interrogatur delicto secreto. num. 67.

Quid respondebit adultera, à qua vir postulat iuramentum super adulterio. num. 68. & 69.

Quid respondebit Secretarius Inquisitionis interrogatus de causa arcana? num. 70.

Quid famulus, iussus negare existentiam Domini in sua domo? n. 71.

Quomodo verificetur id, quod dicitur de homine luctuoso, eum esse in agro? num. 72.

Quo pacto non mentiatur, qui petenti mutuum, dicit se non habere? n. 73.

Quomodo respondebit sine mendacio, qui cogitur laudare rem non bonam? num. 74.

Quid respondebit interrogatus de transitu hominis, cui imminet mors ab inimicis? num. 75.

Quomodo intelligantur sine mendacio quadam verba, quæ dicuntur vrbauitatis gratia. num. 76.

64. **C**Um cap. 4. proposuerimus quatuor modos vtendi amphibologijs, licitos illos quidem,

& minime contentos sub ea damnatione Pontificis; inde desumenda est responsio ad omnes scrupulos, & dubitationes, cap. 2. propositas.

65. Ad primam ex dictis cap. 3. respondetur, si Confessarius interrogetur de peccato alterius, quod per confessionem Sacramentalem novit, potest respondere primo iuxta secundum modum, *Nescio*, sive *Non scio*; usurpando nomen scientiæ in sua propria significatione, quamvis minus vulgari, quatenus significat scientiam evidentem deductam ex præmissis evidentibus; cum verum sit confessarium non scire id peccatum ex præmissis evidentibus, sed solum ex fide humana. Secundo potest respondere *Non scio*, iuxta Cardinalem de Lugo, quatenus hæc verba significant scientiam utilem ad respondendum. Et ita tunc idem erit dicere *Non scio*, atque *scientia utili ad respondendum*. Tertio iuxta S. Augustinum, iuxta quem secundum consuetudinem humanam *Nescire quisque dicitur, quod occultat*, scilicet quando urget iusta causa occultandi. Quarto, iuxta S. Thomam supra cit, quatenus confessarius respondet ad mentem interrogantis, quod ipse non scit illud peccatum, *ut homo est*.

Lugo.

S. Aug.

S. Thom.

66. Si vero sceleratus quis interroget confessarium, an audierit in confessione Sacramentali tale peccatum, non respondebit ille mendaciter, si dicat: *Non audiui*. Nam iuxta Ioannem de Lugo, ea propositio idem significat, ac ista, *Non audiui per notitiam utilem ad respondendum*. Secundo iuxta S. Augustinum, iuxta quem, *Non audiui*, idem est, ac non audiui itaquam rem manifestabilem. Tertio iuxta S. Thomam, iuxta quem *Non audiui*, idem est, ac *Non audiui ut homo*. Quarto iuxta Suarezium, dicens, *Non audiui*, respon-

dens ad intentionem debitam interrogantis. Quæ omnia patent ex cap. 4.

67. Ad secundum de eo, qui novit occultissime adulterium infame nobilis feminae, quod iure naturali tenetur occultare, respondeo, illum posse respondere per verbum *Non scio*, eisdem modis, ac confessarius, excepto quarto; in quibus nullum est mendacium, nec restrictio mentalis. Item per circumlocutionem, ut dixi cap. 4. in modo 6.

68. Ad tertiam de femina adultera, quam maritus interrogat de adulterio, occisurus si fateatur, respondeo, posse illam respondere sine mendacio, & sine restrictione mentali, primo per verbum æquivocum, scilicet *Non violavi fidem*: Fides enim significat tria, & credulitatem, & fiduciam, & Fidem coniugalem: si ergo loquitur in prima, aut secunda significatione, non vitur mendacio, neque restrictione mentali. Secunda, si dicat *Non vulneravi honorem tuum*: nam vulnerare est ictus materialis, qui propriè loquendo non cadit in honorem. Tertio si confessus est Sacramentaliter delictum suum, recepitque absolutionem, potest dicere, se esse ab ea culpa immunem, aut non esse ream; si id dicat absque iuramento. Vide quæ dixi cap. 4. fine.

69. Quarto, in tam virginti vitæ periculo videtur loqui posse per metaphoram in illa significatione, quæ communis est in Sacra Scriptura, in qua adulterium frequenter usurpatur pro idololatria. Ut constat Hieremiæ cap. 13. vers. 27. & Osee fere per totum cap. 2. & Ezechielis cap. 23 vers. 37. ibi. *Quia adulterata sunt, & sanguis in manibus eorum, & cum idolis suis fornicata sunt*. Et ibid. vers. 45. & 49. Item Iudicium cap. 2. vers. 17. ibi. *Fornicata cum Dijs alienis, & adorantes*

rantes eos. Et cap. 8. vers. 33. *Aversus sunt filij Israël, & fornicati sunt cum Baalim.* Et Deuteronomij 1. cap. 5. vers. 25. *Et fornicati sunt post Deos populorum terræ.* Et Psal. 105. vers. 39. *Fornicati sunt in ad inventionibus suis.* Circa quem locum videatur Lorinus tom. 3. in Psal. Et quidem tempus tererem, si omnia loca Sacræ Scripturæ, quæ hunc loquendi modum tenent, recitarem. Non ergo mentitur ea fæmina, quæ negat adulterium in sensu, in quo eo verbo vitur sæpissime Sacra Scriptura.

Lorinus.

70. Ad quartam de Secretario Inquisitionis, qui obstrictus de iuramento secreti servandi, adhuc tamen interrogatur ab amico de causa arcana cuiusdam Rei, respondeo, illum posse uti omnibus modis, quibus iuxta supra dicta uti potest confessarius. Et sicut Confessarius, iuxta S. Thomam, cum dicit *Nescio*, intelligitur, quod nescit *ut homo est*; ita Secretarius potest dicere, *Nescio*, & intelligitur, quod nescit, *ut privatus homo est*: aliud enim scit, qua Secretarius, & aliud qua privatus homo. Et ad hoc nulla restrictio mentalis requiritur: nam id quod subintelligitur, non est ex restrictione mentis, sed ex ipso officio Secretarij, quod exercet. Item potest respondere per circumlocutionem, ut dixi cap. 4. in modo 6.

71. Ad quintam de famulo, qui iubetur negare existentiam domini in sua domo, respondeo, eum uti posse (si loquatur latine) eâ amphibologia, quam ponit glossa in cap. *Ne quis.* 22. quæst. 2. *Non est domi*, id est, *Non comedit domi*. Vide cap. 4. Secundo, ut ibidem dixi, potest figere pedem in vno lapide, & sic sine mendacio, & sine restrictione mentali respondebit, *Non est hic*. Id est, in isto lapide. Tertio potest

dicere sine mendacio, & sine restrictione; *Egressus est domo*, sic enim non designat tempus; est enim verum, quod sæpe egressus fuerit, neque teneatur responderem ad mentem interrogantis; nisi forte esset Iudex iuridice interrogans; vel deesset causa iusta occultandi.

72. Ad sextam de viro nobili, qui ad demonstrationem luctus non vult admittere visitationes amicorū, & iubet affirmari se esse in agro; respondeo, illum non mentiri, quia illa verba apud omnes ex communi consuetudine in Hispali, & in alijs vrbibus Boeticæ, & Castellæ significant, hominem esse remotum à consortio propter luctum: & ita omnes intelligunt eam phrasim, & modum loquendi iam receptum.

73. Ad septimam, de eo, qui dicit, se non habere pecunias, cum ab ipso postulantur mutuo; respondeo excusari posse à mendacio absque restrictione mentali, primo, respondendo ad mentem postulantis: iste enim non postulat eas, quæ alteri sunt necessariæ; unde solum postulat, ultra necessarias. Unde si ille, à quo postulantur, indiget illis, cum veritate dicit, *Non habeo*, quia ultra sibi necessarias, non habet. Secundo. Iam omnes intelligunt, hanc vocem *Non habeo* in talibus circumstantijs significare, se non habere ad mutuandum; idque sine vlla restrictione mentis: quia hæc est communis intelligentia. Tertio per circumlocutionem, qualem posui cap. 4. in modo 6.

74. Ad octavam de fæmina obligata ad laudandam potionem sibi propinatam, illam quidem insipidam; respondeo multis modis posse responderi absque mendacio, & absque restrictione mentis. Primo. Quia de quolibet ente creato cum veritate dicitur, quod sit bonum; omnia

omnia enim pollent bonitate transcendentali. Secundo dici potest bona, quatenus bona est ad virtutem mortificationis exercendam. Ad quod non requiritur restrictio mentalis, sed sola significatio eius vocis bona, quæ universalis est, & extenditur ad quodlibet genus bonitatis.

75. Ad nonam, de eo, qui interrogatur circa transitum hominis, quem sicarii quærunt occidendi; respondeo iuxta dicta cap. 4. illum respondere posse, eo modo quo S. Franciscus respondit, cum de transitu latronum interrogatus est. Item posse respondere per circumlocutionem positam cap. 4. in 6. modo, scilicet, *Gauderem scire, ut tibi satisfacerem.* In quo nihil affirmat, vel negat.

76. Ad decimam, de ijs, quæ communiter solent dicere homines, scilicet *Osculor manus tuas, &c.* quæ si in rigore sumantur, videntur esse mendacia: quæ tamen re vera non sunt talia; quia omnes intelligunt, ea dici per metaphoram, vel hyperbolem: & eorum intelligentia recepta est apud omnes.

CAPVT VII.

De Reo interrogato à Iudice.

SVMMARIVM.

Quid respondere debeat interrogatus à Iudice, interrogante circa solutionem Gabellæ evidentè iniustæ? num. 77.

An reus criminis capitalis, interrogatus à Iudice de delicto semiplene probato, teneatur manifestare illud? num. 78.

Et Authores partis affirmativa. Ibidem.

Fundamentum eius opinionis, ex eo

quod iudici legitime interroganti reus tenetur obedire. num. 79. & 80.

Opposita sententia, & eius Authores. num. 81.

Fundamentum eius sententia, ex eo quod leges humana non obligant eam periculo vitæ. num. 82.

Esse aliquas leges, quæ non obligant ad culpam, sed ad penam. Et quomodo hinc satisfiat fundamento partis oppositæ. num. 83.

Quomodo sint correlativa ius precipiendi, & debitum parendi. v. 84.

Facilis responsio ad obiectionem Conventi. num. 85.

Quid respondere debeat reus iuridice interrogatus de delicto capitali? num. 86.

Et quid quando Iudex non interrogat iuridice? num. 87.

77. **A**D vndecimam de eo, qui ne solvat gabellam evidentè iniustam, interrogatur à iudice ut sub iuramento dicat, quantum mercis apud se retineat, negatque partem mercis, respondeo multis modis posse excusari à periurio; supposito quod in ijs circumstantijs non interrogatur legitime. Primo, si respondeat V.g. *Viginti amphoras olei, non mentitur, quia dum dicit viginti amphoras, olei non negat reliquas, & verum est, quod habet illas viginti.* Secundo, potest negare se habere plures quam viginti. In quo verum dicet ad mentem iudicis interrogantis, nam iudex solum interrogat de illis, ex quibus debet gabellam solvere. Et cum non debeat solvere eam gabellam iniustam, verum est ad mentem interrogantis, quod non habeat eas, ex quibus debeat solvere gabellam. Vide quæ dixi cap. 4. in 4. modo amphibologiz.

78. Ad duodecimam dubitationem respondeo, ibi admisceri aliam

aliam quaestionem valde contro-
versam inter Doctores, an scilicet
reus criminis capitalis, contra
quem est semiplena probatio, in-
terrogatus à Iudice teneatur declara-
re delictum? Et non pauci sunt Do-
ctores, qui stant pro affirmativa sen-
tentia. Ij sunt ex Theologis S. Tho-
mas, Enricus, Gabriel, Aragon,

S. Thom.
Enricus.
Aragon
Corduba
D. Anton
Paludan.
Tabiena,
Navarrus
Valencia,
Toletus
Grassis,
Salon.
Pet. Lt
Sayrus,
Bañez,
Philicac
Perez.
Simancas
Gomez,
Archidia
Panormi-
Diaz.
Covarru-
Gutier.
Peña.
Everard.
Th. San.

Corduba, D. Antonius, Paludanus,
Tabiena, Armilla; Navarrus, Va-
lencia, Toletus, Grassis, Salon, Pe-
trus de Ledesma, Sayrus, Bañez,
Philicacus. Item ex iurisperitis Di-
dacus Perez, Simancas, Antonius
Gomez, Archidiaconus, Panormi-
tanus, Bernardus Diaz, Covarru-
bias, Gutierrez, Lucas de Peña, &
Everardus, quos refert, & sequitur
P. Thoamas Sanchez lib 6. Consi-
lior. cap. 3. dub. 29.

79. Authores huius primæ sen-
tentia nituntur eo fundamento. Nā
quoties iudex interrogat iuridice,
reus tenetur declarare veritatem;
quia inter partes iustitiæ potissima
est obedientia, qua tenetur quis pa-
rere maioribus, dum iusta præci-
piunt: sed quando est semiplena pro-
batio contra reum, iudex interrogat
iuridice, & præcipit, quod iustum
est: ergo reus tenetur obedire, &
veritatem declarare.

80. Confirmatur. Nam impli-
cat contradictionem, quod iudex ha-
beat ius præcipiendi, & reus non ha-
beat debitum parendi: nam hæc duo
sunt essentialiter correlativa. Ergo si
iudex præcipit, quod iustum est,
reus tenetur obedire.

81. Sed oppositam sententiam,
quæ affirmat, non teneri reum fate-
ri suū delictum, si propter illud ple-
tendus sit pœna capitali, vel trirre-
mium, aut alia simili, veram censeo.
Pro qua sententia stant Navarra, Pa-
normitanus, Sylvester, Angelus,
Armilla, Emmanuel Rodriguez,

Navarra.
Panormi-
Sylvest.
Angelus

Salcedo, Vega, Lessius, Sa, Balde-
llus, Salas, Enriquez, Villalobos,
Filiucius, Fagundez, Alcozer Regi-
naldus, Portel, Peirinus, Diana, &
Ioannes Sancius, quos refert, & se-
quitur Lugo Cardinalis tom. 2. de
iust. disp. 40. sect. 1. num. 14.

Armilla.
Rodrig.
Salcedo.
Vega.
Lessius.
Sa.
Baldella.
Salas.
Enriquez
Villalob.
Filiucius.
Fagundez
Alcozer.
Reginal-
Portel.
Peirina.
Diana
Sancius
Lugo.

82. Fundamentum huius sen-
tentia est inconcusum Leges, &
præcepta humana non obligant cum
periculo vitæ, aut alterius damni sup-
paris; vt ex materia de legibus est
compertū inter authores: ergo præ-
ceptum iudicis non obligat reum
cum periculo capitis, aut alio prope
simili. Legat, qui volverit Cardina-
lem Lugo citatum, qui cætera argu-
menta efficacissime prosequitur.

83. Ad Fundamentum partis
oppositæ respondet optime, esse ali-
quas leges, & præcepta, quæ non
obligant ad culpam, sed ad pœnam;
vt notissimum est inter authores. Et
ex hac doctrina optime intelligitur,
quomodo iudex interroget iuridice,
& adhuc reus non tenetur sub culpa
fateri delictum suum Nam iudex in-
terrogat iuridice obligando dumtaxat
ad pœnam, & ideo reus non ma-
net obligatus sub culpa.

84. Ad confirmationem dicen-
dum est, esse essentialiter correlativa
iudicem habere ius præcipiendi sub
culpa, & reū habere debitū aparendi
sub eadem. Non tamen sunt corre-
lativa, quod iudex habeat ius præci-
piendi sub pœna, & quod reus habeat
debitum obtemperandi sub culpa.

85. Hinc colligitur facilis solu-
tio ad illam obiectionē, quam mag-
ni facit Gonetus tom. 3. in diserta-
tion. de opinionum probabilitate
num. 95. his verbis: [Si vera esset
Tamburini sententia, numquam li-
ceret iudici, reos ad confessionem
criminis capitalis, quantumvis semi-
plenè probati, torturis adigere; quia
iniquum est, quem quam ad id co-
gere,

gere, quod præstare non tenetur.] Respondeo enim negando sequentem. Ad probationem distinguo propositionem assumptam: iniustum est quemquam ad id cogere, quod præstare non tenetur [sub culpa neque sub pœna,] omitto; quod præstare non tenetur [solum sub culpa,] nego. Et quidem eadem argumenti formam argui possit contra aliquas leges civiles; quæ non obligant sub culpa, sed solum sub pœna: ad quas observandas potest obstringere iudex, quamvis non obligent sub culpa.

86. Qua quæstione sic decissa, restat inquirere modum, quo reus sine periurio possit cælere veritatem. Afferoque cæleri posse eisdem modis, quibus ad tertiam dubitationem dixi de adultera, à qua maritus exigit iuramentum. Excepto primo modo, quia solum potest deservire, quando iudex reum interrogat de adulterio, non vero quando de cæteris criminibus.

87. Ad tredecimam dubitationem de reo negante delictum, quia iudex non interrogat iuridice; respondeo, iisdem modis amphibologiz eum uti posse, quibus diximus ad præcedentem dubitationem.

CAPVT VIII.

An in damnatione propositionis vigesima octavae damnetur aliquid aliud præter restrictionem mentalem?

NON EGRET SVMMARIO.

88. **E**X dictis in superioribus constat, in damnatione propositionis 26. & 27. non contineri aliud, nisi restrictionem mentalem; sicut etiam doctrinam, quæ asserat, esse posse causam aliquam honestam

restrictionem mentalem: neque in eodem decreto damnari alios amphibologiz modos, qui sine mendacio possunt usurpari.

89. Circa propositionem tamen 28. dubitatur, an præter restrictionem mentalem damnetur aliquid aliud? Et rationem dubitandi præbent ea verba, quia non tenetur *declarare iudici crimen occultum*. In quibus verbis damnari videtur propositio asserens; neminem teneri ad fatendum crimen suum occultum iudici interroganti. Et ideo Filguera in expositione huius propositionis 28. asseruit, eam doctrinam de crimine occulto non fatendo coram iudice, damnari in eo decreto. Sed multo melius Lumbier tom 3. Summa, nu. 1857. & seqq. affirmat, ibi solum damnari restrictionem mentalem neque sub damnatione contineri doctrinam de neganda veritate coram iudice interrogante. Etenim nullus author, quem sciamus, dixit, iudici legitime interroganti posse reum negare veritatem, nisi quando imminet reo pœna capitalis, aut alia prope similis.

90. De isto autem casu an volens ascendere ad Magistratū, teneatur aut non teneatur ad manifestandum suum crimen occultum, Principi aut gubernatori interroganti; nihil decidit hæc damnatio: sed solum statuit, illum interrogatū non posse uti restrictione mentali. Circa aliam vero quæstionem, an in eo casu Princeps, vel gubernator interroget iuridice, aut non, circa crimina occulta; nihil statuit hæc damnatio. Scimus quidem, quod si Princeps interroget iuridice, interrogatus teneretur declarare; quod si ille non habeat ius interrogandi de crimine occulto, interrogatus non teneretur declarare. Hæc autem damnatio abstrahit ab ea quæstione, dummodo firmiter teneatur

teneatur, illi dignitatis candidato nullatenus licere vti restrictione mentali.

61. Confirmatur ex leg. *Semper*. ff. de Regulis iurif., vbi pro regula generali traditur: *Semper in obscuris* (id est in dubijs) *quod minimum est, sequimur.* Vt ex alijs etiam textibus ostendi supra. Cum ergo non sit certum, quin potius valde dubium, an Pontifex damnet opinionem aliquam circa manifestandum veritatem iudici interroganti; quod minimum est, sequi debemus, nempe quod ea damnatione non contineatur id, quod spectat ad manifestandum iudici crimen occultum; sed solum id, quod spectat ad restrictionem mentalem, quæ ex nullo capite honestari potest.

DISERTATIO XX.

An liceat simulare administrationem Sacramentorum, saltem ex metu gravi?

CAPVT I.

Pro expositione propositionis 29. damnata præmittuntur aliqua.

SVMMARIVM.

Refertur propositio damnata, & eius sensus. num. 1.

Distinctio simulationis formalis, & materialis. num. 2.

Duo requisita ad simulationem formalem. num. 3.

Quid sit simulatio materialis; &

quid, quando signa externa indifferentia sunt ad plura significanda? num. 4.

Quod nam sit discrimen inter voces, & signa externa quoad significationem? num. 5.

Quomodo signa externa possint procedere à diversis causis, & ideo significare diuersa? num. 6.

Qualis fuerit simulatio Iosue, & militum eius? num. 7.

Quid quando Christus Dominus finxit, se longius ire? Lucae 24. num. 8.

Duplex distinguitur simulatio materialis alia, qua respicit circumstantiam vitiosam, & alia absque tali circumstantia. num. 9.

1. **P**ropositio 29. inter damnatas hæc est: *Vrgens metus gravis est causa iusta Sacramentorum administrationem simulandi.* Quæ propositio vnum supponit, & alterum statuit. Supponit, illicitum esse simulare administrationem Sacramentorum absque causa gravi; & statuit vrgentem metum esse causam gravem, ratione cuius non sit illicitum simulare administrationem Sacramentorum. Damnata autem hac propositione, relinquitur, ita esse illicitam eam simulationem, vt non sufficiat metus vrgens, vt reddatur licita. Vt autem sensus huius propositionis, & damnationis eius melius percipiatur, aliqua prænotari oportet.

2. Prænotandum est ex P. Suarez de legib. lib. 9. cap. 17. num. 15. dupliciter usurpari posse, & solere vocem *simulationis*: alia est enim simulatio formalis, & alia simulatio materialis. Simulatio formalis iuxta S. Thomam 2. 2. quæst. 111. art. 1. 5. Tom. corp. est, cum quis per signa externa factorum; vel rerum significat aliquid contrarium eius, quod credit.

Ggg At-